

УДК 316.662.2:159.947.23:316.3(477)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ INTERMEZZO УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ П. РІКЕРА

Оксана Сарабун

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
oksana.sarabun@gmail.com*

Ідентифікацію витлумачено як процес безупинного співвіднесення людини зі своїм бажаним образом в осмисленій безперервності власної мінливості. Показано, що ідентичність як відповідальність пов'язана з реставрацією та конструюванням автентично української соціальної дійсності. Розмежовано концепти “Сам” та “Я” як підстави демаркації наративної та особової ідентичностей. Проаналізовано поняття характеру та феномену самоотримання індивіда в контексті здійснення ідентичності як тотожності та самості відповідно. Встановлено межі історичної та моральної відповідальності через доведення залежності дії від її провідника. Наративну ідентичність визнано джерелом становлення темпоральної єдності життя через формування оповіді про нього.

Ключові слова: криза ідентичності, особова ідентичність як тотожність, наративна ідентичність як самість, самоотримання, провідник дії, історична та моральна відповідальність, життя як оповідь.

У процесі ідентифікації відбувається становлення цілісної персони, яка на основі провідного критерію з розрізнених дій, хаотичних виборів, уривків думок та невпорядкованих емоцій формує єдність своєї індивідуальності, що виявляється у стійкості її життєвої позиції. У такому разі людина отримує здатність сприймати себе за аналогією до характеру певної соціальної спільності. На суспільній авансцені особа постає як єдність значимих цілей, мотивів, установок та переконань, що є підставою розрізнення соціальних ролей та статусів. Ідентифікація є процесом, що скеровує нас до кінцевої злагоди та примирення зі собою таким, який постав у результаті цього шляху. Вона продукує здатність постати перед дійсністю зі словами: ось я – саме такий, а не інший, ось я – той, хто здатен свідомо відповідати за те, в який спосіб здійснився потенціал моїх вихідних можливостей. Ідентифікація є способом нашої комфортної орієнтації у світі, який дає нам можливість “впізнати себе” серед усіх інших осіб та об'єктів світу, а також здолати “потужний рефлекс страху – перестати бути собою” [6, с. 10]. Хоча цей процес принципово невичерпний, але його ознакою є безупинне співвіднесення людини зі своїм бажаним образом в осмисленій безперервності власної мінливості. Так, моя трансформація безупинна, сьогодні я вже не той, ким був учора, але все ж я залишаюсь собою, адже утримую в собі те, що за жодних обставин не може бути проігнороване – можливість мого вільного вибору. Як наслідок, я несу відповідальність за свій життєвий проект, який після його здійснення стане моєю історичною долею. Отже,

ідентифікація – це не просто наслідування обґрунтованих на доцільність норм чи ідеалів, а “пропускання” їх крізь “плавильний казан” власного досвіду та трансформування до виміру своїх життєвих переконань [4].

Інтерес до проблематики відповідальності як ідентичності не є лише теоретико-пізнавальним. Він розгортається у сфері збереження “людської подоби” нашого існування. Осмислюючи відповідальність як явище ідентичності, наголошуємо на тому, що ідентифікація – акт свободи. Отож, мета статті – визначити ідентичність українського громадянина як відповідального здійснення власної індивідуальності на засадах свободи. При цьому саме відповідальність забезпечує неможливість трансформації свободної ідентифікації у свавільну самореалізацію, адже завжди містить особову неповторність людини в ширшій контекст відповідальності не лише за себе, а й за свою сім’ю, родину, соціальну групу, націю та загалом за долю всесвітньої спільноти. Ідентичність – це спосіб осмисленої, вкоріненої та відповідальної появи людини у світі соціальних та духовних зв’язків. Вона – результат невинного процесу ідентифікації, який є здійсненням власної унікальності на тлі поділу загальнолюдських цінностей міжкультурної взаємодії [8].

Специфіку філософуючого суб’єкта, який ставить фундаментальне питання про засади власної ідентифікації в процесі виокремлення визначальних цінностей, норм та ідеалів, відшукуємо в текстах С. Вейль, В. Леві та Р. Музіля. У пошуках природи нарративу, як способу організації власного життєвого досвіду в широкому дискурсивному полі на тлі цінностей свободи та відповідальності, звертаємось до розвідок І. Гаріна та К. Войтили. Межі персональної відповідальності в перспективі принципово незавершеного становлення нарративу концептуалізуємо в текстах самого П. Рікера, зокрема “Сам як інший” та “Концепт відповідальності. Есе семантичного аналізу”. Нарративну цілісність життя українського громадянина як “напруження” поміж дійсним досвідом пережитого і полем очікувань витлумачуємо на основі праць І. Дзюби, С. Кримського та Т. Яшук.

Однією з реалій сучасної глобалізованої дійсності є “криза ідентичності”, коли на швидких магістралях технізованого світу, накопичуючи в кількісних показниках свою міць, нам чим далі, тим важче маркувати мету цих перегонів. Цілісність нашої індивідуальності, що втратила здатність до самоідентичності та відповідальності, розпорошується. Риторичним із цього приводу є твердження С. Кримського: “Люди ніколи не позбудуться вічної дилеми: хто ми? Тільки й того, що “мавпи з претензіями”, чи все-таки представники духу?” [5, с. 20]. Як свідчить старозавітній пророк Еклезіаст, “усьому час-пора, час руйнувати і час будувати, час розкидати каміння і час його збирати”. У ситуації руйнації “Я”, коли ми не знаємо, хто ми і куди йдемо, саме час “збирати каміння” на шляху конструювання свого цілісного образу в потоці невизначеності та розгубленості.

Конструктивним є звернення до проблематики відповідальності як ідентичності для сучасного українського соціокультурного простору, адже “Україна, як і деякі інші пострадянські суспільства, знаходиться в стані ідентифікаційного *intermezzo*. Знаходження “між” різними орієнтирами ідентичності виявляється тією територією, де не спрацьовують раціональні структури” [10]. Наше *intermezzo* є паузою на роздоріжжі в момент, коли необхідно визначитись, хто ми і куди необхідно прямувати далі? Проблемою є не стільки нав’язування особі певних критеріїв ідентифікації, скільки її розгубленість у конгломераті цінностей та ідеалів. Як наслідок, руйнуються соціальні зв’язки та цілісність особи, яка не здатна бути відповідальною, адже нічого з безкінечного ряду значимих соціальних

зразків не зробила “своїм” на основі власного свobodного рішення. У такій ситуації ми не можемо дійти згоди ні щодо бажаного майбутнього чи компромісного минулого, ні щодо штибу сучасності. Натомість у просторах глобалізованої сучасності ідентичність як відповідальність має йти в ногу з прийняттям та реставрацією власної історичної пам’яті, конструюванням та плануванням автентично української соціальної дійсності. Отже, відповідальність як ідентичність – це спосіб сформулювати та виявити свій внутрішній зміст на основі впорядкування власної життєвої позиції в контексті людського співтовариства.

Втрата ідентичності в значенні неможливості окреслити власне місце в стосунку до культурно значущих цінностей і норм тотожна за змістом сенсовтрагі. Така криза зазвичай є наслідком спотворення ідентичності через зведення її до нав’язуваних стереотипів, коли вона перестає бути наслідком свobodного та свідомого вибору. Тоді індивід, позбуваючись свого духовного стержня, “розпадається” на розрізнені частини, а суспільство більше не здатне консолідуватися на основі спільної національної чи громадянської спадщини. Криза сучасної ідентичності, тобто величезна складність або й неможливість відповісти на питання: “хто я?”, зумовлена глобальним процесом нівеляції загальнолюдських цінностей, насамперед свободи та відповідальності як її головного модусу. Нездатність до процесу ідентифікації пов’язана і з тим, що його критерієм є не внутрішня переконаність особи, а престиж чи масовість цінностей, що поділяються. Опір до кризи ідентичності – це мужність прийняти на себе вагу відповідальності за власний життєвий проєкт.

Оскільки індивід здійснює себе на розмаїтих рівнях психофізіологічної, особової, соціальної, культурної, національної детермінацій, то відповідно розмаїтими змістовними аспектами означуватиметься процес формування людської ідентичності. У нашому випадку предметом зацікавлення насамперед буде рівень особової ідентичності, який, з одного боку, є виявом унікальності та неповторності людської персони, а з іншого, – через прийняття загальнолюдських цінностей виводить нас до універсальних площин людського самоздійснення через взаємопорозуміння та взаємовизнання. Отже, невід’ємним елементом особової ідентифікації є включення індивіда в контекст іншого. Адже, справді, найчастіше дізнаємось, хто ми, через “очі іншого”, що стають нашим “дзеркалом”, або через життєву позицію іншого, з якою ми співвідносимо власну. Простежимо цю думку, звертаючись до світоглядної позиції П. Рікера, який прагне визначити підстави людської ідентичності, які в результаті уможливають здатність особи на вчинок і відповідь за нього.

В означеному полі проблематики вихідною для П. Рікера є демаркація між концептом “Сам”, яким він оперує, на відміну від поняття “Я”, інтерпретованого в картезіанській традиції. Рефлексивне споглядання суб’єкта протиставляється його безпосередньому охопленню. Йдеться про те, що “Я”, яке виявляє сумнів і відображається в *Cogito*, – цілком метафізичне, безособове та гіперболізоване у своєму радикальному прагненні до останніх, крайніх засад. Для П. Рікера “Я” є самодостатнє, не відчуває потреби ні в кому іншому, воно позбавлене вкоріненості та необхідності бути учасником діалогу, адже всі свої засади знаходить у самому собі. Будучи позбавленим одиничної детермінації, “Я” редукується лише до розумової здібності. А через це, на думку філософа, воно не здатне на історичну ідентичність і відповідно на здатність давати відповідь у ситуації бесіди “Я з Ти”, тобто воно не здатне бути відповідальним. П. Рікер наголошує, що коли ми розглядаємо “Я” в ракурсі декартового розуміння, то питання про ідентичність суб’єкта не може порушуватися на рівні наративу, а лише на рівні так званої точкової або позаісторичної ідентичності.

Тут Cogito хоч і є різноманітним у своїх діях, але воно є миттєвим, нездатним виявити себе в альтернативі часовій мінливості. Cogito набуває абсолютного виміру і є першою істиною в порядку прямування до Бога, математичних сутностей, речей і тіл. Тому лише мінлива темпоральна перспектива відкритого нередукованого полісемантичного “самого”, що не зводиться до абстрактної ідеї “Я”, є ґрунтом формування наративної ідентичності відповідальної особи.

“Сам” П. Рікера прагне утримуватись на однаковій дистанції від піднесеного Р. Декартом Cogito і від Cogito, зруйнованого Ф. Ніцше, для якого істина – сукупність метафор, що поетично відображають людські стосунки і згодом втрачають чуттєву піднесеність свого риторичного виразу. Бути відповідальним у П. Рікера – це бути здатним відповісти на запитання, в розумінні вирішити поставлену проблему. Це протистоїть релігійному розумінню відповідальності, де вона є спроможністю відповісти на заклик, тобто відповісти запропонованому їй способу життя. Так, відштовхуючись від розрізнення “Сам” та “Я”, П. Рікер переходить до дистанціювання індивідуальної або особової ідентичності як тотожності (лат. *idem*, нім. *Gleichheit*) та наративної ідентичності (лат. *ipse*, нім. *Selbstheit*) як самості. Індивідуальна ідентичність є сталою в часі та чинить опір усьому мінливому, наративна ж є змінною. Самість є спроможністю визначати себе в часі та надавати значення світу, а тотожність – це відповідність, рівність та вірність собі, що виявляється на рівні характеру.

Особова ідентичність містить такі складові частини:

Числовою ідентичність, яка означає одиничність, на противагу множинності, та дає змогу впізнавати одну і ту саму річ багато разів у різних ситуаціях.

Якісну ідентичність або граничну подібність, яка передбачає операцію субституції – заміни без семантичної втрати.

Неперервну наступність, тобто певну єдність особи. Наприклад, “можна говорити про дуб, що він той самий, починаючи від жолудя й закінчуючи розвиненим деревом” [9, с. 143].

З аналізу цих компонентів можемо ствердити, що наскільки кардинально не змінювалась би людина в часовій перспективі, вона залишається собою, адже часова безперервність зберігається. Основою незмінності на рівні особової ідентичності для П. Рікера є характер людини як сукупність її визначальних рис. Безперечно, характер не є до кінця незмінною складовою частиною – він є сукупністю безупинних моментів здійснення нашої екзистенції, а не кінцевою перспективою. Але все-таки, він є “сукупністю стійких орієнтацій, за якими можна впізнати особу” [9, с. 147]. Характер формується на основі добре вкорінених звичок, а звичка – на основі повторення дії. Отже, є підстави говорити про характер як про риси, здобуті особою, що є ознаками її відмінності від усіх інших людей. Коли виробляється звичка, тобто стійка манера мислити, відчувати та діяти в певний спосіб, то здатність її дотримання називаємо вірністю собі, здатністю бути собою.

Незважаючи на це, для П. Рікера індивідуальна ідентичність є доволі обмеженою, адже тотожність – це бути “таким самим, як”. Філософ стверджує: “Одна річ – постійність характеру, інша річ – постійна вірність даному слову. Одна річ – послідовність характеру; інша річ – постійність у дружбі” [9, с. 150]. Тобто про ідентичність самості, на противагу ідентичності тотожності, свідчимо в контексті мови про самостійність, інакше кажучи, в просторі “дотримання даного слова”. Самість, як основа наративної ідентичності, є здійснюваною екзистенцією, яка є постійним незбігом зі собою, виходом за власні межі.

Тобто вона не може бути зведена до тотожності. “Дотримання обіцянки виявляється певним викликом часові та запереченням змін: навіть якщо зміниться моє бажання, навіть якщо зміниться моя думка чи моя схильність, “я дотримаю” [9, с. 151].

У зв’язку з цим наративна ідентичність виявляється через феномен самодотримання особи, який є не просто вірністю своєму характеру, а спроможністю дотримати слова, тобто поводитися так, аби інший міг розраховувати на мене. Суть відповіді на питання: “хто я?” не зводиться до однозначної констатації, адже людина – динамічна істота. Йдеться про те, аби завжди можна було ствердити, що, незважаючи на все, інший може покладатися на мене, незалежно від того, ким я є в цей момент свого здійснення. Ми відповідальні перед очікуваннями іншого. “Самодотримання для особи є манерою так поводитися, щоб інший міг розраховувати на неї. Оскільки хтось розраховує на мене, то, отже, я той, чії дії враховуються іншим. Поняття відповідальності об’єднує обидва значення: розраховувати на.., бути тим, з ким рахуються...” [9, с. 198]. Самодотримання має етичний вимір та не пов’язане з постійністю характеру, воно є здатністю визначитися: “хто я?” та постати перед іншим зі словами: “ось я!” – той, хто здатен свідомо відповідати за власну позицію та визнати, що все є можливим для мого вибору, але не все є корисним для мене. Тобто неможливо знищити себе в наративному сенсі, бути “людиною без властивостей” і при цьому означувати себе у вимірі відповідальності [7]. Так, кожної миті я змінююсь, але все ж залишаюся собою, завдяки чому інший повсякчас може розраховувати на мене. Отже, наративна ідентичність – це вихідна умова відповідальності, адже рефлектувати над останньою треба не від наслідків дій, коли є надто пізно їх змінювати, і навіть не від самих дій, коли вступає в силу поняття цивільної чи кримінальної відповідальності, а від намірів дій, у конструюванні яких залучена наша світоглядна позиція. Якщо в аспекті осудності можна бути винним без здійснення вчинку, тобто за те, що ти повинен був зробити, але не виконав, то в аспекті відповідальності можна бути винним і без наміру, який ми мали передбачити, але через свою недалекоглядність не змогли цього зробити.

Ще одна сходинка в конструюванні наративної ідентичності корениться в особливій інтерпретації природи “Іншого”, перед обличчям якого ми постаємо. У вимірі індивідуальної ідентичності як тотожності “Інший” протиставляється мені як антонім, як “протилежний”, “відмінний” чи “різний”. У стосунку до наративної ідентичності він, навпаки, є конститутивом самості, який утверджує та скріплює її. Тут “Сам” імплікується в ролі “Іншого”, адже самість є свідченням постійного незбігу зі собою, виходом за свої межі, а відтак здійсненням власної екзистенції. Коли ми визначаємо самого як іншого, – недостатньо їх порівнювати та свідчити про самого як про подібного іншому. Наголосити потрібно на імплікації самого в ролі іншого, що не допускає замкнутості на тавтології та тяжіє до полісемії смислу [2].

Відштовхуючись від прийняття доміантної ролі наративної ідентичності у процесі відповідального здійснення індивідуальної свободи, розгляньмо її механізм. Вихідною процедурою ідентифікуючої референції є сходинка “індивідуалізації”, коли людина вирізняється, як “річ” серед інших речей. “Індивідуалізація може бути охарактеризована в загальних рисах як процес, протилежний процесу класифікації, який усуває властивості на користь поняття” [9, с. 38]. У разі індивідуалізації за участю спеціальних операторів мови, таких як визначені дескрипції, власні імена чи займенники, ми наголошуємо на неповторності індивіда, на тому, що його відрізняє від інших та робить єдиним у своєму роді. Але ми не можемо зупинитися на стадії індивідуалізації, адже з необхідністю виникає

питання: “Яким чином перейти від будь-якого індивіда до того, котрим є кожний із нас?” [9, с. 41]. Як відділити базові, спільні для всіх та індивідуалізуючі особливості? Адже є різниця бути “однією з речей”, про яку розповідають, нехай навіть унікальною та неповторною, та постати “суб’єктом, що говорить”. Власне, рівень, на якому ми єдині в своєму роді, відповідні та рівні собі – це рівень тотожності. Але недостатньо приписувати собі певні предикати, необхідно бути здатним відповідати в житті обраному статусу, тобто бути тим, хто говорить, і тим, до кого говорять, бути сприйнятливим до осуду чи схвалення своїх вчинків.

У цьому контексті необхідно застановитися над одним із головних концептів, що супроводжує процес ідентифікації, – йдеться про дію. Життєдіяльність людського організму здійснюється на розмаїтих рівнях. Найзагальнішим ступенем є активність, притаманна всім живим істотам у значенні обміну речовин між організмом та довкіллям. Вужчим за обсягом є поняття поведінки, яка є активністю живої істоти, що скерована психікою та може бути як імпульсивною, так і рефлекторною. І нарешті найповніше відображає екзистенційні аспекти здійснення особи діяльність як цілеспрямована поведінка. Діяльність містить такі структурні компоненти: мету як свій бажаний результат; мотив як внутрішню спонуку до дії; знання як сукупність нашого досвіду; вміння як практично застосовувані знання; навички як свідомо автоматизовані вміння; а також саму дію як конкретну одиницю діяльності, яка може бути фізичною чи ментальною. Той, хто діє, постає не просто “тим самим”, а “кимось”. Виходячи з власних дій, він здатен відповісти на питання: “хто я?” Дія специфікує нас як індивідів, на відміну від праці, яку ми часто виконуємо механічно, не як результат власного бажання, а як необхідність. Дія є завжди свідомим, бажаним вибором того, що відбувається, вона спрямована до мети та вчинена на певній підставі. “Сказати про щось, що це дія, означає сказати, чому вона була вчинена” [9, с. 79]. Лише в стосунку до дії можемо судити про відповідальність її провідника за неї. Підставою відповідальності є доведення залежності дії від її провідника.

Говорячи про провідника, як про того, хто вчиняє дію, постає питання про те, “який наслідок відповідальності провідника дії по відношенню до необмеженого характеру серії фізичних наслідків?” [9, с. 130]. Ефекти нашої дії типово настільки відчужуються від нас та віддаляються від первісної мети, що ми перестаємо їх контролювати. Постає питання, яким має бути розмір відповідальності у віддалених наслідках наших дій? Проблема визначення меж відповідальності пов’язана також із тим, що дія кожного переплітається з дією кожного іншого, вона виявляється вплетеною в універсальну течію людської активності. Неоднозначною є спроба розрізнити в дії групи те, що належить кожному з її учасників. Через це, наприклад, історик, який судить про відповідальність соціальної групи, чи суддя, який роздумує над межами відповідальності підсудного, на свій професійний розсуд означають межі відповідальності іншого. У цій складності, звернувшись до позиції М. Вебера та Р. Арона, доцільно розмежувати історичну та моральну відповідальність. Історичний її вимір зводиться до того, що особа визнається відповідальною за дію, свідомо вчинену з її ініціативи. Коли ж мова заходить про суперечливі межі наслідків цієї дії, то набуває чинності поняття моральної відповідальності, яка не обмежується самим фактом події, а, залежно від особливостей етичності людини, сягає її коренів, тобто всіх можливих наслідків і впливів власного діяння. Уникнення ж моральної відповідальності свідчить про те, що “обмеження ваги відповідального рішення посилює ефект закритості” [9, с. 132]. Тобто той, хто не має мужності прийняти на себе максимальну вагу моральної відповідальності,

є закритим для вільного простору здійснення соціальних зв'язків. У будь-якому разі “діяти – означає творити зміни у світі” [9, с. 52] та відповідати навіть за небажані наслідки нашої діяльності, адже свобода – це здатність із власної ініціативи втручатись у хід подій у світі та починати причинову серію із самого себе, а відповідальність – здатність на свій розсуд обмежувати розгортання цих причин до меж власної компетенції.

Роздумуючи про особу, що діє, необхідно пам'ятати про те, що вона нічого не вчиняє “на порожньому місці”. До того чи іншого діяння її зумовлює власна історія. Характерно, що “в низці оповідей сам віднаходить свою ідентичність лише в масштабі життя в цілому” [9, с. 140]. Тому важливо відзначити, що саме наративна ідентичність формує поняття єдиної історії життя, що зв'язує розрізнені випадки, в яких перебуває персонаж. Він є учасником певної інтриги, який не просто піддається поворотам фортуни, а передусім творить принципи власного порядку. Між різноманітними подіями формується темпоральна єдність історії, тобто часова безперервність минулого, теперішнього та майбутнього вимірів. “Вважатися відповідальним тепер означає приймати ставлення до себе як до тотожного сьогодні з тим, який був учора і буде завтра” [9, с. 353]. Часова єдність життя сприяє відповідальності особи за себе в цілості, а не лише за конкретні дії, осудні із нормативно-правового ракурсу. Моє життя є не просто сукупністю подій, а оповіддю про щось. Тобто в ньому має бути тема, що є провідною та об'єднує всі події, аби вони не були механічною сукупністю, а пронизувались спільною ідеєю та творили цілісну людину, яка знає, хто вона. З безміру дій, намірів, причин і випадковостей нашого життя має бути складена єдина історія. Особа, як персонаж оповіді, є тотожна досвідам своїх самоздійснень. Оповідач конструює образи власної долі на основі узгодження розрізнених подій та випадків свого життя. При цьому наша “оповідь ніколи не є етично нейтральною, вона є першою лабораторією морального судження” [9, с. 169]. Наративна ідентичність свідчить про те, що в житті немає простої фізичної необхідності, а є наративна необхідність, яка ґрунтується на певній нагоді, що може бути втілена в життя, а може і ні. Нагода є завжди несподіванкою для нас, хоча й уможливлена попереднім ходом подій. Вона стає частиною нашої історії, коли ми її усвідомлюємо та приймаємо. Саме включеність в оповідь формує особу: розвивається той, хто починає розповідати про себе, тобто приписує собі певні предикати та вводить свою персону в поле оцінок. Ідея наративної єдності життя стоїть на вершині ієрархії множинних життєвих практик. “Необхідно узагальнити оповідь, узяти як одне ціле, щоб життя могло бути розглянуте під кутом мети правдивого життя. Якщо моє життя не може бути узагальнене як одинична тотальність, я не можу сподіватися, щоб воно досягло успіху, завершилося” [9, с. 193].

Отже, підсумуймо, що під наративом маємо на увазі спосіб організації власного життєвого досвіду в широкому дискурсивному полі на тлі цінностей свободи та відповідальності. При цьому “відповідальність за світ – це насамперед персоналізація” [3, с. 9]. Характерно, що на шляху віднаходження джерел відповідальності в межах наративної ідентичності виникають певні труднощі. І пов'язані вони з тим, що цілісність життя повною мірою неможливо відтворити, бо, для прикладу, події народження чи смерті не є предметами нашого досвіду. Вони губляться в оповідах інших людей про мене як їхнього учасника. Проблема також у тому, що наша життєва історія завжди тісно переплетена з життєвими історіями інших людей. Кожен вплетений в історії своїх батьків, друзів чи знайомих, тому наративна цілісність життя є “напруженням” між дійсним досвідом пережитого і полем

очікувань. Життя є наративно незавершеним, адже ми не здатні остаточно все пригадати, передбачити та пояснити. У зв'язку з цим постає питання: де закінчуються наслідки мого вибору і, відповідно, як обмежити межі своєї відповідальності в перспективі принципово незавершеного становлення наративу? Спосіб відповіді на ці запитання буде свідченням характеру конструювання спільної історичної пам'яті, активного включення в сьогочасне та прогностичного планування майбутнього на засадах власного свobodного самоздійснення. Лише виокремлення специфіки цінностей, норм та ідеалів, з якими ідентифікуємо свою особу, є базовою підставою визначення характеру персональної відповідальності. Відповідальність як ідентичність – це спосіб сформувати та виявити свій внутрішній особовий зміст на основі впорядкування власної життєвої позиції в контексті людського співтовариства [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вейль С. Укоренение. Письмо клирику / С. Вейль. – К. : Дух и литера, 2000. – 350 с.
2. Войтыла К. Любовь и ответственность / К. Войтыла. – М. : Рудомино–Евромедиа, 2003. – 333 с.
3. Гарин И. Воскрешение духа / И. Гарин. – М. : Терра, 1992. – 640 с.
4. Дзюба І. Україна у пошуках нової ідентичності: статті, виступи, інтерв'ю, памфлети / І. Дзюба. – К. : Україна, 2006. – 846 с.
5. Кримський С. Під сигнатурою Софії / С. Кримський. – К. : Видавн. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 368 с.
6. Леви В. Искусство быть собой / В. Леви. – М. : Знание, 1990. – 256 с.
7. Музіль Р. Людина без властивостей : у 3 т. – К. : Вид-во Жупанського, 2010. – Т.1. – 416 с. ; 2010. – Т.2. – 367 с. ; 2011. – Т.3. – 512 с.
8. Рікер П. Концепт відповідальності. Есе семантичного аналізу / П. Рікер // Право і справедливість. – К. : Дух і літера, 2002. – С. 42–71.
9. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер. – К. : Дух і літера, 2000. – 458 с.
10. Ящук Т. Історична пам'ять як чинник трансформації національної ідентичності в пострадянській Україні / Т. Ящук // Філософські проблеми гуманітарних наук: зб. наук. праць. – К. : 2009. – 500 с.

RESPONSIBILITY FOR IDENTIFICATIONAL INTERMEZZO OF UKRAINIAN CITIZENS IN THE CONTECTS OF P. RICOEUR PHILOSOPHY

Oksana Sarabun

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str, 1, Lviv, 79000, Ukraine,
oksana.sarabun@gmail.com*

One of today's globalized reality is “identity crisis” when the fast technological world highway, accumulating in quantitative terms its power, for humanity it's become more and more difficult to determine the purpose of the race. The integrity of our individuality that has lost the

ability to self-identity and responsibility is sprayed. Actual is an appeal to the issue of responsibility as the identity for the modern Ukrainian civil space that is in a kind of “identification intermezzo”, namely some stops at a crossroad, pauses “between” various landmarks of identity.

In the search of constructive sources of identity, appeal to philosophical position of P. Ricoeur, within which the identification process is presented as a responsible implementation of the person its own identity on the basis of freedom. Thus, exactly the responsibility ensures the impossibility of transformation freely identification in arbitrary self-realization, as always involves individual human uniqueness in the wider context of responsibility, not only for themselves but also for their family, relatives, social group, the nation and the whole world community for the future. Responsibility as identity a way to generate and detect internal personal content based on the inclusion of own life position in the context of the human community. Therefore, on the other hand, the loss of identity, as a loss of self and inability to define your own place in relation to the cultural acceptable values and norms in the content of loss meaning.

For P. Ricoeur is crucial demarcation between the concepts of “On my own”, which it operates, as opposed to “I” in the Cartesian sense of the term. “I”, which reveals doubt and shows in Cogito entirely metaphysical, hyperbolic and impersonal. It is self-sufficient, feels no need to another, devoid of rootedness and the need to be a member of the dialogue, because all its grounds is in itself. “I” loses any unit determination and is reduced to mental abilities. For the purposes of P. Ricoeur Cartesian “I” is not capable to historical identity and therefore the ability to respond to situations of conversation “I with You”, namely it is unable to be responsible. If “I” question of the identity of the subject can not rise to the level of narrative, but only at the so-called spot or outside the historical identity. Here is the Cogito though diverse in their actions, but it is instantaneous, unable to express themselves in alternative sustainability and temporal variability. Only time perspective openly not-reduced polysemantic “Himself” is the basic of formation of narrative identity of the person.

In that way divided “Sam” and “I”, P. Ricoeur goes to the distancing between individual identity as sameness and narrative identity as self. Thus, the self the ability to define themselves by the presence of the other, which is constitutive of the self, so that it establishes and strengthens. “Sam” implicates as other, who is evidence of a permanent discrepancy with them and going beyond their limits. Instead, identity equality and loyalty itself, which finds its expression at the level of the character, which is a set of defining stable traits of man.

Narrative identity defines the horizon of the individual in a single temporal perspective, it creates the notion of the history of life as a sign of communication events, in which a character acts. He is a member of a plot, which is exposed to the principles of its own order, the reversal of fortune. My life is not just a set of events, but a story of something. It has a top theme that unites all events, denying access their mechanical set. The idea of narrative unity of life is on the top of the hierarchy of multiple life practices.

The integrity of the narrative creates the phenomenon of self-observance person who is not just loyalty to his character but has an ability to keep the word. Self-observance is the ability to define who I am, and appear to others with the words “Here I am!” one who is ready take responsibility for his life’s project. Consequently, the direct link is identity and responsibility, because, despite the fact that every moment I become another, I still remain themselves and the other can rely on me.

Keywords: crisis of identity, personal identity as identity, narrative identity as sameness, self-observance, conductor of action, historical and moral responsibility, life as a story.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.2016

Прийнята до друку 19.09.2016